

N:o 78.

Ank. till Riksd. kansli den 6 maj 1897, kl. 9 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Hvetlanda bysamhälle af viss del utaf förra häradshöfdingebostället 1 mantal Hvetlanda Thomas- och Kullagården n:is 4 och 6 i Jönköpings län.

(I. A.)

I en till Riksdagen den 19 mars innevarande år aflåten, till statsutskottets förberedande behandling remitterad proposition (n:o 58) omförmäles, hurusom Hvetlanda bysamhälle, enligt Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut, till kännedom meddeladt genom kongl. bref den 16 maj 1890, erhållit tillstånd att mot bestämdt pris från förra häradshöfdingebostället 1 mantal Hvetlanda Thomas- och Kullagården n:is 4 och 6 tillösa sig vissa jordområden om tillhopa 27 hektar 11,716 ar, som inginge i det för bysamhället enligt plan, som af Kongl. Maj:t gillats, upptagna område till tomter och allmänna platser.

Sedan den till bysamhället sålunda upplåtna del af bostället åsatts ³/₁₆ mantal och köpebref derå af domänstyrelsen utfärdats, hade återstående ¹³/₁₆ mantal af bostället med undantag af de afsöndringar, som egt rum dels

Bih. till Riksd. Prot. 1897. 4 Saml. 1 Afd. 57 Häft. (N:is 78—80.) 1

på grund af kongl. brefven den 11 augusti 1863, den 1 juni 1877 och den 23 maj 1879, dels ock med en areal af 5 hektar 59,8 ar till Hvetlanda-Säfsjö jernväg, genom domänstyrelsens kontrakt den 11 januari 1895 utarrenderats på tjugu års tid från den 14 mars 1896 mot en årlig arrendeafgift af 700 kronor.

I skrifvelse till Kongl. Maj:t den 24 oktober 1896 hade Hvetlanda municipalstyrelse, å bysamhällets vägnar, anhållit om tillstånd för bysamhället dels att få ytterligare af staten inköpa det staten ännu tillhöriga $\frac{13}{16}$ mantal af ifrågavarande boställe mot det pris, som vid hållen värdering af domänintendenten i länet jemte biträdande värderingsmän blifvit hemmansdelen åsatt, eller 19,800 kronor, dels ock att få tillösa sig de årliga afgälder om tillsammans 160 kubikfot $1\frac{3}{4}$ kanna spanmål, hälften råg och hälften korn, som nu utgjordes till staten för de enligt sistberörda tre kongl. bref medgifna afsöndringar, mot erläggande på en gång af det kapital, hvarå dessa afgälders belopp utgjorde ränta efter fem procent.

Till stöd för denna ansökning hade municipalstyrelsen anført, att bysamhället under de senare åren till följd af inflyttningar och en del industriella anläggningar vunnit en så väsentlig tillväxt, att byggnadsplaner med lämpligt läge numera vore mycket svåra att för rimligt pris erhålla; att befolkningen inom bysamhället, som för närvarande utgjordes af omkring 1,400 personer, vore i stadig tillväxt och säkerligen endast i följd af pågående anläggning af två större fabriker komme att inom ett år hafva vunnit en tillökning af omkring 300 personer, i följd hvaraf nödvändigt vore, att större område förvärfvades för en fortsatt utvidgning af bysamhället; samt att det enda lämpliga området härför vore den återstående delen af bostället, hvilken, belägen invid och till en del omslutande bysamhällets nuvarande område, vore desto tjenligare, som densamma, utom att nödiga byggnadsplatser derå kunde erhållas, medgäfvade återstodens sönderdelning i små jordbrukslotter, hvarigenom en del mindre bemedlade personer kunde beredas tillfälle förvärfva egen torfva; och hade municipalstyrelsen beträffande de ifrågavarande årliga afgälderna framhållit, att debiteringen och uppbörden af dessa från den 14 mars 1896 till statsverket ingående afgälder komme att för framtiden till följd af tid efter annan inträffade sönderdelningar och förändringar af de afsöndrade lägenheterna blifva svåra och invecklade att verkställa.

Af instrumentet öfver den i ansökningen åberopade, den 4 augusti 1896 hållna uppskattningsförrättning hade inhemtats, bland annat, att arealen till ifrågavarande $\frac{13}{16}$ mantal Hvetlanda upptagits till 172 hektar 62,7 ar, deraf 21 hektar 86,5 ar åker, 8 hektar 75,5 ar äng samt 142 hektar 0,7 ar betes- och skogsmark samt att uppskattningsmännen, med hänsyn

till hvad beträffande hemmansdelens beskaffenhet blifvit utrönt och till dess fördelaktiga läge samt under antagande att skogstillgången något öfverstege husbehovvet, beräknat hemmansdelens saluvärde sålunda, att åkern uppskattats efter 430 kronor per hektar, ången efter 150 kronor per hektar samt betes- och skogsmarken till 50 kronor per hektar, hvartill lagts värdet af skog till afsalu med 2,000 kronor, hvarigenom erhållits ett totalvärde å hemmansdelen af 19,815 kronor 20 öre, som afrundats till 19,800 kronor.

Jemte berörda instrument hade vid ansökningen äfven fogats skriftligt förklarande af hemmansdelens nuvarande arrendator, att han, för den händelse hemmansdelen blefve till Hvetlanda bysamhälle försäld, förbunde sig att när som helst till köparen aflemna hemmansdelen utan något slags ersättning från statsverket.

På grund af Kongl. Maj:ts befallning hade domänstyrelsen den 26 februari innevarande år öfver ansökningen afgifvit utlåtande och dervid tillika öfverlemnade infortrade yttranden från fögderiförvaltningen i orten samt domänintendenten och Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet, af hvilka fögderiförvaltningen och domänintendenten, med vitsordande af de i ansökningen åberopade förhållanden, tillstyrkt bifall till densamma.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade meddelat, att lösen för afgälderna för ofvanberörda afsöndringar, som omfattade 12 hektar 98 ar 44,⁹⁵ kvadratmeter, jemlikt sist fastställd markegång uppginge till 338 kronor 71 öre, motsvarande efter fem procent ett kapitalvärde af 6,774 kronor 20 öre. Vidare hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande anført, att af hvad i ärendet förekommit kunde antagas vara ådagalagdt, att det för Hvetlanda bysamhälle vore en lifsfråga att få förvärfva återstående $\frac{13}{16}$ mantal af ifrågavarande boställe; och hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som icke hade något att erinra vare sig mot köpeskillingen, 19,800 kronor, eller mot afgäldernas kapitalvärde, 6,774 kronor 20 öre, därför hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder, på det att bysamhället måtte blifva berättigadt att, mot erläggande af oförmälda köpeskillning och kapitalvärde, tillösa sig ifrågavarande hemmansdel.

För egen del hade domänstyrelsen ansett otvifvelaktigt, att Hvetlanda bysamhälle för sin fortgående utveckling vore i behof af åtminstone den del utaf de till $\frac{13}{16}$ mantal Hvetlanda hörande egor, som låge intill bysamhällets nuvarande område. Då de återstående egorna ej skulle lämpa sig att för kronans räkning förvaltas vare sig såsom jordbruksegendom eller såsom kronopark, hade styrelsen därför intet att erinra mot att bysamhället finge förvärfva ifrågavarande hemmansdel med undantag af ofvanberörda för everdlig tid afsöndrade jordområden. Den erbjudna köpeskillingen, 19,800 kronor, ansåge deremot

styrelsen långt ifrån nöjaktig. Köpeskillingens belopp öfverensstämde visserligen med det saluvärde, som vid ofvanberörda uppskattningsförrättning blifvit hemmansdelen åsatt, men enligt hvad af värderingsinstrumentet inhemtades, hade jorden uppskattats endast efter det värde, densamma skulle hafva, i fall den fortfarande användes för jordbruksändamål. Om än de värden, som af förrättningsmännen upptagits å de från bysamhället aflägsna trakterna af hemmansdelen, möjligen kunde godkännas med afseende derå, att dessa trakter äfven i bysamhällets ego sannolikt under en längre tid ej kunde erhålla annan användning än den nuvarande, så vore förhållandet helt annat med den mark, som låge i närheten af det område, bysamhället förut disponerade. Derest bysamhället blefve egare af hemmansdelen, kunde med temlig säkerhet antagas, att tillfälle icke komme att saknas för detsamma att till tomtplatser inom kort få försälja den mark, som låge i närheten af bysamhället, och ännu säkrare syntes vara, att de pris, som dervid betingades, komme att mångdubbelt öfverstiga det värde, marken, bedömd endast i jordbrukshänseende, kunde ega. Beträffande den å hemmansdelen befintliga ståndskogen, hvilken vid beräkning af hemmansdelens saluvärde upptagits till ett belopp af 2,000 kronor, motsvarande den virkeskvantitet, hvarned skogstillgången ansåges öfverskjuta husbehofvet, förekomme, att enligt uppräknig af skogen, som af vederbörande revirförvaltare på domänstyrelsens föranstaltande företagits, virkesmassan finge anses utgöra omkring 3,100 kubikmeter gagnvirke och omkring 3,400 kubikmeter vedvirke, hvilket virke efter de i uppräkningsinstrumentet angifna pris skulle ega ett värde af mer än 16,000 kronor.

Domänstyrelsen ansåge därför den af domänintendenten med biträden hållna värdering ej böra godkännas och annan utväg för ett rätt bestämmande af köpeskillingens belopp ej förefinnas, än att hemmansdelen uppskattades i den ordning, som vore stadgad angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Slutligen hade domänstyrelsen erinrat, hurusom enligt gällande arrendekontrakt förbehåll gjorts derom, att Nils Peter Petersson, såsom innehafvare af en till hemmansdelen hörande lägenhet, Rylund kallad, derå boningshuset tillhörde honom, skulle i sin lifstid och, der han vore gift, hans hustru, så länge hon lefde, ega att lägenheten fortfarande bruka mot erläggande till arrendatorn af 25 kronor årligen och mot öfriga i arrendekontraktet närmare angifna vilkor. Derest försäljning af hemmansdelen komme att ske, ansåge domänstyrelsen kronan ej böra underlåta att trygga lägenhetsinnehafvaren vid den honom enligt arrendekontraktet nu tillkommande besittningsrätt, helst som ett vilkor i denna rigtning ej borde kunna

i någon mån inverka på hemmansdelens köpvärde, då lägenheten låge på ett afstånd af $\frac{1}{10}$ mil från den helt nära bysamhället varande hufvudgården samt afgälden i betraktande af den ringa, till lägenheten hörande åkerareal eller 28,5 ar borde anses fullt nöjaktig.

Med afseende å hvad i ärendet sålunda förekommit har Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen att medgifva,

dels att ifrågavarande $\frac{13}{16}$ mantal af förra häradshöfdingebostället Hvetlanda Thomas- och Kullagården n:is 4 och 6 måtte försäljas till Hvetlanda bysamhälle mot köpeskilling, som skulle på bysamhällets bekostnad bestämmas i den ordning, som i kongl. förordningen den 14 april 1866 vore föreskrifven i fråga om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, samt under vilkor i öfrigt,

att hemmansdelen måtte, såvidt kronans rätt anginge, tillträdas den 14 mars 1898;

att köpeskillingen skulle af bysamhället erläggas senast vid tillträdet;

att från försäljningen undantoges ej mindre de jordområden, som enligt kongl. brefven den 11 augusti 1863, den 1 juni 1877 och den 23 maj 1879 blifvit afsöndrade, än äfven den till Hvetlanda-Säfsjö jernväg upplåtna mark;

att hemmansdelen skulle, sedan köpebref derå utfärdats, i jordboken upptagas under titel allmänt frälse och för betecknande af denna dess natur påföras ränta till kronan i likhet med andra frälseegendomar i orten;

att bysamhället skulle ensamt vidkännas lagfartskostnaden och öfriga med köpet förenade utgifter;

samt att ofvanbemälda Nils Peter Petersson i hans lifstid och, om han vore gift, hans hustru, så länge hon lefde, skulle ega mot en afgäld af 25 kronor, att erläggas inom januari månads utgång hvarje år eller å annan tid, hvarom öfverenskommelse mellan vederbörande träffades, bruka ofvannämnda till dem upplåtna lägenhet utan rätt för köparen att dem derifrån skilja, så länge de inom bestämd tid betalade afgälden samt ej beträddes med åverkan eller ohägn å hemmansdelens mark eller förargelseväckande uppförande i öfrigt;

dels ock att bysamhället måtte få tillösa sig de årliga afgälder, som nu utgjordes till staten för de enligt nyss berörda tre kongl. bref medgifna jordafsöndringar, mot ett kapital, hvarå dessa afgälders belopp utgjorde ränta efter fyra procent, med iakttagande dervid, att afgäldernas värde vid kapitaliseringen beräknades efter de markegångspris, som gälde

vid tiden för hemmansdelens tillträdande af bysambället, å hvilken tid lösesumman senast skulle till statsverket inbetalas;

och har Kongl. Maj:t tillika föreslagit Riksdagen att medgifva, att de medel, som i följd af ifrågavarande afyttringsåtgärder kunde till statsverket inflyta, måtte, på samma sätt som köpeskillingar för försålda mindre kronoegendomar, få användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark.

Utskottet har icke haft något att erinra emot hvad Kongl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit; hvadan utskottet hemställer,

att Kongl. Maj:ts omförmälda framställning må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 6 maj 1897.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.
